

Alle leerlingen binnenboord

Nederlands
Jeugdinstituut

GEDRAGSINTERVENTIES EN ONTWIKKELINGSPROGRAMMA'S
VOOR JONGEREN

COÖPERATIE
SAMENWERKENDE
SCHOOLBESTUREN
IN HET GOOI

Dit is Shanice

Shanice (14 jaar) komt uit een eenoudergezin. Vader is weggelopen en wil geen contact meer. Haar oudere broers en zussen zijn de deur uit. Moeder is onlangs opgenomen geweest vanwege depressieve klachten. Omdat Shanice al zoveel voor haar kiezen heeft gehad, probeert moeder zo goed mogelijk haar vriendin te zijn. Ze vindt het moeilijk om streng te zijn richting Shanice. Ze mag dan ook vaak zelf bepalen wat ze doet. Als Shanice lastig is, zijn er ook heftige ruzies en deelt moeder wel eens een tik uit.

Het gaat niet lekker met Shanice op school. Ze is er steeds vaker niet, ze spijbelt veel. Ze wordt vaak de klas uitgestuurd vanwege opstandig gedrag en laat zich daar niet op aanspreken. Haar schoolresultaten vallen tegen. Zelf vindt ze dat dit wel meevalt: 'ik doe toch niets fout. Andere

kinderen in de klas luisteren ook vaak niet'. Ook moeder vindt dat het allemaal wel mee valt. Moeder belt soms naar school om te zeggen dat Shanice ziek is en niet komt. Of ze komt met een briefje waarmee moeder haar afwezigheid dekt. School schakelt de voorziening in. Daar zit ze nu twee maanden. Ze is nog steeds veel afwezig en er is nauwelijks een stijgende lijn te zien.

In de gesprekken die mentoren binnen de voorziening met Shanice hebben, huilt ze soms en tegelijkertijd wil ze deeltjes sluiten en probeert ze te manipuleren. Professionals in zowel school als voorziening maken zich veel zorgen over de opvoedsituatie van dit meisje en haar schoolloopbaan. Wat moet er nu gebeuren? Is een voorziening wel de juiste plek voor haar? Wat is eventueel nog meer nodig?

Colofon

De publicatie 'Alle leerlingen binnenboord. Over de impact van passend onderwijs op de schoolse en bovenscholse voorzieningen' is een uitgave van het Nederlands Jeugdinstituut, in samenwerking met OPDC Rebound Het Gooi en Stichting 180.

Redactie Mérie van der Rijt en Suzanne Hardeman

Fotografie Martine Hoving, Marsel Loermans, Patrick Sheándell O'Caroll (PhotoAlto) en anderen

Vormgeving Yvonne Schellart

Het Nederlands Jeugdinstituut, OPDC Rebound Het Gooi en Stichting 180 organiseerden op 8 juni 2017 een symposium over de rol van schoolse en bovenscholse voorzieningen voor leerlingen zoals Shanice in het huidige passend onderwijs. In dit magazine lees je over de aanpak en methoden in diverse schoolse en bovenscholse voorzieningen in Nederland. Wij hopen alle professionals die in en rondom deze voorzieningen werken te inspireren tot een passende en succesvolle aanpak!

Uitdagingen voor schoolse en
bovenschoolse voorzieningen

Alle leerlingen binnenboord

Passend onderwijs en de decentralisatie van de jeugdhulp hebben een flinke impact op schoolse en bovenschoolse voorzieningen. Met de invoering van 'Passend onderwijs' in 2014 wilde de overheid zoveel mogelijk leerlingen aan boord van het reguliere onderwijs houden. Voorzieningen voor leerlingen die dreigen uit te vallen bevinden zich daarom steeds meer binnen de schoolmuren. Op de voorzieningen buiten school zijn juist minder plaatsen. Hier komen vooral leerlingen met zwaardere problematiek terecht.

Transitie Jeugdzorg

Tegelijkertijd met de invoering van passend onderwijs is de verantwoordelijkheid van de jeugdhulp verplaatst naar de gemeenten. Thuiszitters vormen een belangrijke doelgroep voor jeugdhulp. Jongeren die thuiszitten ondervinden dikwijls niet alleen moeilijkheden op school, maar hebben bijvoorbeeld ook een gedragsstoornis. Daarbij hebben hun ouders vaak problemen waardoor de jongeren weinig steun van thuis krijgen om op school goed te kunnen functioneren.

Intensievere samenwerking

Het binnenboord houden van leerlingen en dus ook het voorkomen van thuiszitten, is een gezamenlijke verantwoordelijkheid geworden van de gemeenten en het onderwijs. Een intensievere samenwerking tussen scholen en jeugdhulp ligt dan ook voor de hand. De leerling en soms ook het gezin krijgen steeds vaker gelijktijdige ondersteuning op de leefgebieden: school, thuis en vrije tijd. Zij krijgen dus meer systemische hulp en dat levert meer resultaat op.

Veranderde taak

Wat betekenen de veranderingen voor de schoolse en bovenschoolse voorzieningen? Nog meer dan voorheen is het doel terugkeer naar de eigen school. Docenten van een voorziening houden daarom contact met de oude school om de transfer van de leerling terug naar school zo soepel mogelijk te laten verlopen. Scholen doen steeds vaker een beroep op de voorzieningen voor advies om de terugkeer tot een succes te maken én om leerlingen

binnen de eigen school te houden. De veranderingen betekenen ook dat zowel schoolse als bovenschoolse voorzieningen meer samenwerken met jeugdhulp. En dat bovenschoolse voorzieningen werken met een zwaardere doelgroep. Hoe kunnen schoolse en bovenschoolse voorzieningen goed omgaan met hun veranderde taak en opdracht?

Aan de slag met TOPs!

TOPs! is een methode om het gedrag van leerlingen verbeteren. Wat heeft een docent op een schoolse of bovenschoolse voorziening eraan? We nemen de proef op de som en leggen TOPs!-opleider Marc van Rosmalen een paar alledaagse voorvallen op een voorziening voor.

Voor de derde keer in een maand komt er een nieuwe leerling in de klas. Docent Jasper zegt voor de hele groep "Annemarie, fijn dat je er bent, ik begin even met de regels van onze school."

"TOPs! is gebaseerd op de vier fases van groepsontwikkeling: vorming, storming, norming en performing. In elke fase heeft de docent een ander doel en zijn rol verandert van 'politieagent' naar coach. Het is de bedoeling de groep naar een volgende fase te begeleiden. Het doorlopen van de fasen is belangrijk, omdat mensen zich pas open durven te stellen als er minimaal een positieve normingsfase is bereikt. Dan zijn er duidelijke regels en afspraken en mag iedereen zichzelf zijn. Dit schept een veilig klimaat, waarin leerlingen reflectief naar hun gedachten en gedrag kunnen kijken. Als een docent het groepsproces niet goed begeleidt, door bijvoorbeeld steeds opnieuw de regels uit te leggen, komt de groep niet verder. In de normingsfase spreken jongeren elkaar aan op de regels. Dan kun je een leerling bijvoorbeeld vragen om de nieuwkomer de regels te vertellen."

Rebecca heeft zich weer door Wendy laten overhalen om lippenstiften te gaan pikken bij de Hema. Zij durft geen nee te zeggen tegen klasgenoten en komt daardoor steeds in de problemen.

"Sommige docenten hebben de neiging om leerlingen te vertellen dat je niet mag stelen, omdat de lippenstift niet van jou is. TOPs! gebruikt juist de kracht van het voordoen en oefenen, die veel groter is. Bovendien

appeleer je bij de uitleg niet altijd aan wat er echt speelt. Rebecca weet best dat je geen lippenstift mag stelen, maar kan de groepsdruk niet weerstaan en doet impulsief mee. Daarom moet Rebecca aan de

Marc van Rosmalen is TOPs!-opleider bij Stichting 180. "TOPs! is geschikt om probleemgedrag van jongeren te verminderen, maar het kan ook preventief werken. TOPs! geeft jongeren inzicht in hun eigen gedachten en gedrag. Vervolgens doet de docent het goede gedrag voor en gaan de leerlingen ermee oefenen."

Stichting 180 is een organisatie die de positie van kwetsbare jongeren en jongvolwassenen wil verbeteren. Dit doet zij onder andere door het aanbieden van gedragsinterventies en ontwikkelprogramma's waarvan TOPs! er één is. Deze stellen professionals die met de doelgroep werken in staat het denken en doen van deze groep 180 graden van richting te veranderen. Meer informatie: www.180.nl.

slag met denk- en doestappen om nieuwe sociale vaardigheden aan te leren. Denkstap 1. Waarom wil Wendy dat ik mee ga? 2. Wat wil ik zelf en waarom? 3. Wat kan ik zeggen? Als je het weerstaan van groepsdruk vaak oefent, vermindert het impulsief meedoen. TOPs! biedt hiervoor een gestructureerd trainingsstramien waarin 30 sociale vaardigheden, zoals het weerstaan van groepsdruk, zijn uitgewerkt."

Jesse pikt een gum van Achmed die hem meteen een klap in zijn gezicht geeft. Hij gooit een stoel om en loopt kwaad de klas uit.

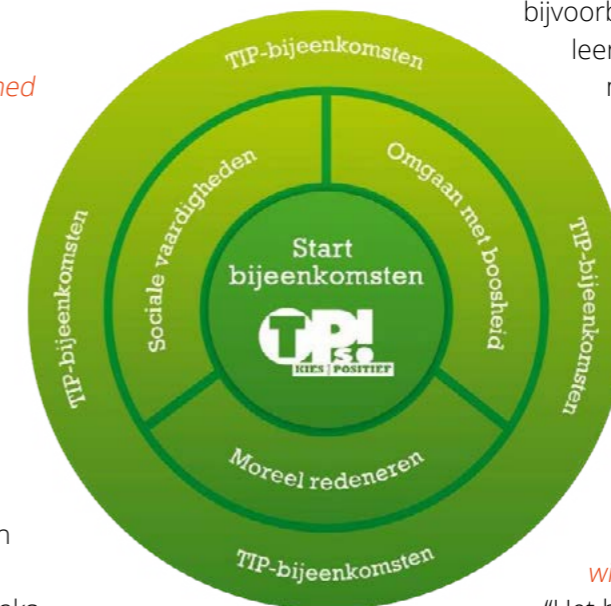
"TOPs! werkt het omgaan met boosheid uit in een zelfcontroleketen. Achmed moet bij zichzelf nagaan bij welke gebeurtenissen hij kwaad wordt en dus moet opletten. Hij gaat bij zichzelf na wat zijn gedachten dan zijn. Achmed denkt 'het begint bij mijn gum, maar straks heeft hij mijn telefoon en ook nog m'n vriendin'. Achmed leert dit, in TOPs-taal, te herkennen als de denkfout 'Uitgaan van het ergste'. Later leert hij hiervoor een TOP-gedachte zoals 'Vertrouwen in een goede afloop' in de plaats te zetten. Hij kan namelijk ook denken 'als ik hem rustig mijn gum terugvraag,

krijg ik 'm zo weer terug'. Achmed leert ook zijn lichamelijke signalen van boosheid te herkennen. Hij balt misschien zijn vuisten of z'n hartslag stijgt. Ook leert hij ontspanningstechnieken of weg te lopen als deze signalen opkomen. Inzicht in de gehele keten zorgt ervoor dat hij op zijn eigen boosheid kan reflecteren. Daarna kan hij gaan oefenen om zijn woede onder controle te krijgen met bijvoorbeeld rollenspellen waarin

leerlingen en docenten situaties met boosheid naspelen. De docent stort geen kennis uit over de leerlingen, maar laat ze er zelf achter komen wat er met hen gebeurt. Belangrijk is dat het in kleine stapjes gaat. We besteden bijvoorbeeld een hele les aan denkfouten."

Achmed heeft zijn boosheid aardig onder controle en mag terug naar zijn oude school. Hij wil zijn leven beteren.

"Het helpt als docenten op de oude school TOPs! en het bijbehorende taalgebruik, zoals denkfouten en TOP-gedachten, kennen. Dan kunnen ze Achmed beter helpen te reflecteren in situaties waarin Achmed zijn zelfbeheersing dreigt te verliezen. Daarom is het ook voor ouders belangrijk te weten hoe TOPs! werkt."

Saenstroom TOP en Spirit! jeugd en opvoedhulp Jeugdhulp en onderwijs onder een dak

Sinds 2016 werken jeugdhulp en de reboundvoorziening in Zaanstad intensief samen. De jeugdhulpmedewerker is de spil tussen school, hulpverlening en de ouders. “Zij neemt ons zoveel werk uit handen dat wij bezig kunnen zijn met ons vak: het geven van onderwijs en gedragstraining”, vertelt Olga van Druenen, coördinator en docent van Saenstroom Time Out Plaatsing.

Over Time Out Plaatsing Saenstroom

Op deze voorziening zitten maximaal 12 leerlingen tussen 8 en 12 weken. Het doel is terug te keren naar de eigen school. Zo’n 70 procent keert daadwerkelijk succesvol terug. Lukt dit niet, dan wordt er soms naar een andere school gezocht of gaan zij naar de diagnostische klas waar onderzocht wordt of psychiatrische behandeling nodig is. Op jaarbasis zijn er 40 leerlingen die naar de voorziening gaan. Meer informatie over:

- > Saenstroom TOP: www.saenstroom.nl
- > Stichting Spirit!: www.spirit.nl

Sinds de transitie jeugdhulp krijgt Spirit van de gemeente Zaanstad een jaarlijks budget voor de reboundvoorziening. Sinds 2016 is de medewerker van Spirit een volwaardige collega van Saenstroom TOP die met alle problematiek van de leerlingen meedenkt en betrokken is bij alle activiteiten van Saenstroom. De werkgever is nog steeds Spirit. Voor 2016 werkte zij meer buiten het schoolgebouw en kwam ze veel bij ouders thuis. Door de nieuwe manier van samenwerken is de effectiviteit van de hulp bij Saenstroom TOP flink omhooggegaan.

Taakverdeling

De jeugdmaatschappelijk werker helpt bij de gedragstrainingen die de leerlingen 's middags volgen. Ze geeft eens per week voorlichting over gedrag. Minstens eens per week voert ze gesprekken met alle leerlingen, waardoor ze goed op de hoogte is van wat er speelt in de familie of met vrienden buiten school. Eventuele problemen komen daardoor al vroeg aan het licht. Zij heeft ook op school of thuis contact met de ouders en biedt hulp. Ook is zij aanwezig bij alle vergaderingen van Saenstroom TOP. Leerlingen kunnen tijdens schooltijd rustig hun verhaal bij haar kwijt en kunnen daarna vaak gewoon weer aan het werk. Olga: “Als docent met een hele klas heb je daarvoor niet altijd tijd. Ook verzorgt de jeugdmaatschappelijk werker aanmeldingen binnen jeugdhulp, houdt ze contact met instanties en andere hulpverleners waarmee het kind of zijn gezin te maken

heeft. Soms zijn dit er wel drie of vier. Er zijn zoveel zorgmogelijkheden dat ik soms door de bomen het bos niet meer zie.”

Passend onderwijs

In de ochtend werken de leerlingen aan de schoolvakken. Zij zijn dan zelfstandig aan de slag in de stille klas. 's Middags doen we aan: koken, sporten en gedragstraining. “We werken met de methode TOPs! Zelf heeft Saenstroom TOP een lessencarrousel gemaakt, zodat de leerlingen die steeds instromen uiteindelijk alle lessen een keer krijgen. Incidenten in de middag of ochtend bespreken ze zo mogelijk in TOPs-taal. Maakte je een denkfout? Welke topgedachte kun je hiervoor in de plaats zetten? “Werken aan gedrag is sinds de invoering van passend onderwijs nóg belangrijker geworden, want wij krijgen nu leerlingen met een zwaardere problematiek. Scholen gaan langer door met leerlingen. Soms maakt dit het lastiger om later nog het gedrag te reguleren.”

Financiën

Twee jaar geleden kreeg de Saenstroom zogenoemde “plusgeld” voor een personeelslid die twee dagen per week leerlingen begeleidde die teruggingen naar school. Na twee jaar stopte de pilot en verleende docenten geen nazorg meer. Nu doet de Spiritmedewerkster dit een aantal uren. Saenstroom TOP heeft dan al tips besproken met de ouders en de school. Na de Transitie Jeugdzorg heeft Spirit bij de gemeente gelobbyd voor geld voor TOP en bekostigt de gemeente de Spiritmedewerkster. Ieder jaar maakt Spirit een rapport over wat het geld heeft opgeleverd. Zo probeert de organisatie het budget voor het nieuwe jaar veilig te stellen.

Schoolwide Positive Behavior Support 'Geen hapklare brok'

“Schoolwide Positive Behavior Support (PBS) is een krachtige methode, omdat het verbindend werkt tussen alle partijen die te maken hebben met de jongeren. Belangrijk, want iedereen weet: it takes a village to raise a child”, aldus Joke Kamstra, PBS-trainer, coach en projectleider PBS.

PBS biedt een kompas voor een pedagogische huisstijl. Ouders, docenten en leerlingen gaan in gesprek over welke waarden zij belangrijk vinden en welk concreet gedrag daarbij hoort. Waarden zijn bijvoorbeeld respectvol en veilig met elkaar omgaan. Vervolgens spreken zij af wat ze daaronder precies verstaan. Dit kan bijvoorbeeld zijn: we groeten elkaar, we komen op tijd op school, we houden rekening met elkaars gevoelens. Goed gedrag wordt hierna systematisch gewaardeerd.

Feedback

PBS is gebaseerd op het aanleren en oefenen van gedrag. Jongeren krijgen de hele dag feedback op hun gedrag. “We starten bij wat al lukt en maken dat expliciet”, legt Joke uit. “Een voorbeeld. Een jongere moet hygiënisch leren werken in de keuken. Het lukt hem al om steeds zijn handen te wassen voordat hij aan het werk gaat. Wat moet er nog meer gebeuren? Met het expliciet maken van tussendoelen krijgen jongeren goed gedrag stap voor stap onder de knie.” Wat voegt PBS toe aan het werken op de voorziening? Docenten zijn daar toch al de hele dag bezig met het corrigeren van gedrag? Joke: “Het gaat om de manier waarop. Docenten denken vaak dat ze expliciet zijn

in het geven van feedback op gedrag, maar dat blijkt in de praktijk toch vaak tegen te vallen. Vooral het geven van positieve feedback en het benoemen van het gedrag dat je wel wilt zien, schiet er nog weleens in.” Jan, coördinator op een rebound, beaamt dat. “Mijn collega's en ik realiseerden ons dat we eigenlijk veel te weinig aandacht besteden aan successen van de leerlingen. Daarom vieren we het nu als iemand is geslaagd, ook al is diegene al bij de voorziening vertrokken. Dit heeft ook een positief effect op de andere leerlingen.”

Schoolwide Positive Behavior Support in het kort

1. Schoolbrede aanpak op basis van gedeelde waarden
2. Preventie staat centraal
3. Positief aanleren van adequaat gedrag
4. Data gestuurd beslissingen nemen
5. Partnerschap met ouders en samenwerking met ketenpartners

Dataregistratie

Registratie van zowel goed als inadequaat gedrag is een belangrijk onderdeel van de PBS-benadering, omdat de school dan zicht krijgt op het dagelijks gedrag van de leerlingen. Misschien wordt 80 procent van de incidenten veroorzaakt door drie leerlingen? Daar kan de school wat mee. Kost dataregistratie veel tijd? Joke: “Nee hoor, dat hoeft niet, je kunt het zo uitgebreid doen als je wilt. Je kunt de ouders vragen een registratie bij te houden, maar ook de chauffeur van de schoolbus. Hij kan bijvoorbeeld rapporteren dat Harry de deur voor zijn klasgenoot openhield en de buschauffeur groette. PBS is geen hapklare brok, maar een proces dat docenten, ouders en leerlingen met elkaar aangaan. Dataregistratie is hiervan ook een onderdeel.”

Coach

Een docent die enthousiast is over PBS kan er al meteen mee aan de slag in zijn eigen klas. “Ga zitten op je eigen cirkel van invloed en begin met het zoeken naar drie belangrijke waarden. Bepaal met de klas welk gedrag daarbij hoort. Bespreek vervolgens wat al goed gaat en wat nog lastig is.” Joke adviseert wel om een PBS-coach in te schakelen. In het begin is deze regelmatig op school om het proces begeleiden, maar na 2 of 3 jaar kunnen scholen het zelf. “PBS-scholen blijven leren, het pedagogisch kompas is nooit af.”

Meer informatie over PBS vind je bij het Expertisecentrum PBS:
www.windesheim.nl/paginas/expertisecentrum-pbs/

De Trajectvoorziening

Activiteiten op een trajectvoorziening

- > Time-outmogelijkheid
- > Rustige werkplek
- > Rustige pauzeplek
- > Veranderingen in rooster doornemen
- > Oefenen van sociale vaardigheden
- > Huiswerk of toetsen inplannen
- > Agendagebruik bespreken
- > Contact met docenten
- > Leerstrategie onderzoeken
- > Begeleid werken aan schoolwerk
- > Verwijzen naar interne en externe begeleiding: decaan, jeugdhulp, GGZ
- > Check in – check out

Voor straf naar de trajectvoorziening?

Angela Terng benadrukt dat de trajectvoorziening geen plek moet zijn voor geschorste of eruit gestuurde leerlingen. Dat zou de doelgroep 'vervuilen' en het is vaak niet goed voor de veiligheid en rust in de trajectvoorziening. Leerlingen worden er vooral preventief geplaatst, omdat zij ondersteuning nodig hebben. Het moet een prettige plek zijn, waar leerlingen graag komen.

Handleiding aanvragen

Wil je een handleiding voor het opzetten van een trajectvoorziening? Stuur dan een mail naar Angela Terng: a.terng@altra.nl. Zij is Teamhoofd Ambulante Dienst/Begeleiding Passend Onderwijs, specialist trajectvoorzieningen bij Altra onderwijs en jeugdhulp in Amsterdam. Informatie over deze organisatie vind je op www.altra.nl.

Meer lezen?

Op de website van het Nederlands Jeugdinstituut vind je meer informatie over de Trajectvoorziening: www.nji.nl/nl/Databank/Trajectvoorziening.

Een antwoord op passend onderwijs

De trajectvoorziening is een antwoord op passend onderwijs. Het helpt scholen bij het organiseren van de ondersteuning aan leerlingen, ouders en docenten in samenwerking met ouders. De trajectvoorziening is vaak een ruimte in school met trajectmedewerkers. Zij hebben een opleiding als docent, (ortho)pedagoog of psycholoog. Hun expertise was voorheen vooral te vinden in het speciaal onderwijs. Per school is de bezetting verschillend.

De trajectvoorziening kan vijf dagen, maar ook drie middagen per week open zijn. Op de trajectvoorziening komen leerlingen tijdelijk of wekelijks een paar uur. Het is de bedoeling dat zij zoveel mogelijk lessen volgen in hun eigen klas. Docenten die bijvoorbeeld advies willen over het omgaan met een moeilijke leerling of informatie willen over een stoornis, kunnen ook terecht bij de trajectvoorziening. Verder kunnen de trajectmedewerkers de docent coachen en observeren in de klas. Voor de ouders is de trajectvoorziening een centraal punt in school om informatie over de leerling uit te wisselen. Door de extra ondersteuning kunnen meer leerlingen in het reguliere onderwijs blijven.

Altra helpt bij het opzetten van een trajectvoorziening in school. Daarbij kijkt deze organisatie vooral naar de expertise die al in de school is. Het is de bedoeling dat de trajectvoorziening geen losstaande voorziening is, maar ingebed is in de school. De leerling houdt dezelfde mentor, ook als de leerling naar de trajectvoorziening gaat. Het is belangrijk dat vooraf duidelijk is welke doelstelling een leerling heeft bij de trajectvoorziening en welke rol de trajectvoorziening heeft binnen het zorgaanbod in de school.

Achtergrond trajectvoorziening Altra

De ambulante dienst van Altra begeleidde voorheen kinderen met een rugzakje op verschillende middelbare scholen in Amsterdam. Met de komst van passend onderwijs zijn de rugzakjes verdwenen. Daarom is Altra gaan experimenteren met andere manieren van ondersteuning in de school. Tijdens een studiereis naar Londen waar inclusief onderwijs geboden werd, maakten medewerkers van Altra kennis met 'The Base'. Dit was een plek binnen de school waar leerlingen hulp konden krijgen wanneer ze dat nodig hadden. Dit vormde destijds de inspiratie voor de eigen trajectvoorziening.

Grenzen verleggen met ervaringsleren

Jeroen Benne is ambulante begeleider bij Youké. Bij (dreigende) schooluitval begeleidt en coacht hij jongeren, hun gezin en onderwijsorganisaties. Ook geeft hij trainingen binnen het voortgezet onderwijs. Jeroen vertelt over ervaringsleren en hoe je hieruit het maximale effect kunt halen.

Ervaringsleren, dat is toch met een groep drugsverslaafde jongeren bij een boer in Frankrijk hard werken en maar zien te overleven?

“Veel mensen hebben inderdaad dat beeld van ervaringsleren. Door afzien komen de jongeren vanzelf in het gareel. Dat is een misvatting, want het leerproces komt niet zomaar op gang in een fysiek uitdagende omgeving. Daar is meer voor nodig.”

Wat is er nodig voor ervaringsleren?

“De kern van ervaringsleren is dat jongeren leren reflecteren op hun handelen door dingen te doen. Even concreet: de opdracht is om met een groep een denkbeeldige rivier over te steken met een beperkt aantal plankjes. Hoe kom je met z'n allen aan de overkant? Hiervoor is samenwerking en overleg nodig en ‘Hé eikel, geef me die plank!’ blijkt dan niet te werken. Deskundige leiding moet goed observeren

en de observaties nabespreken. Bovendien kunnen de begeleiders tijdens de activiteit ook sturen. Het kan bijvoorbeeld leerzaam zijn voor een jongere met faalangst om eens de leiding te moeten nemen bij een opdracht of spel. Kortom, het succes van ervaringsleren valt of staat met goede begeleiding.”

Hoe zorg je dat de jongeren het geleerde ook kunnen gebruiken in de klas?

“Je moet de transfer naar de klas letterlijk maken. Een voorbeeld. Na twintig keer lukt het Sandra de bal in de korf te gooien. Ze heeft geleerd dat doorzetten uiteindelijk wat oplevert. Het is de bedoeling om een transfer te maken van deze succeservaring naar de klas. Als jij twintig keer probeert om een wiskundesom op te lossen, dan lukt het je uiteindelijk. Een eigen ervaring is een krachtiger leermoment dan dat de docent iets vertelt.”

Is het belangrijk dat de docenten erbij zijn?

“Dat is een belangrijke voorwaarde, want anders kan de transfer van het geleerde naar de klas niet gemaakt worden. Ook is het belangrijk dat er voldoende begeleiding is, omdat observaties en het bespreken ervan erg belangrijk zijn.”

Kun je ervaringsleren ook toepassen in de voorziening?

“Jazeker, maar het is wel belangrijk om in een andere omgeving te zijn. Buiten het klaslokaal of eigen gymzaal verlaten jongeren eerder hun vaste gedragspatronen. Het gaat erom om ‘out of the box’ te denken en ander gedrag uit te proberen. Zo krijgen jongeren de gelegenheid om succeservaringen op te doen en dat is waardevol voor het leren op de voorziening, hun verdere schoolcarrière en leven.”

Haal maximaal effect uit ervaringsleren. De tips:

1. Ga naar een voor de jongeren **nieuwe omgeving**. Verlaat het bekende klaslokaal of sportveld. Jongeren kunnen dan gemakkelijker hun vaste rol loslaten en experimenteren met nieuw gedrag.
2. Denk vooraf na over **het doel** van het spel of de activiteit. Wat wil je bereiken? Draait het bijvoorbeeld om communicatie, leidinggeven of grenzen verleggen?
3. Begeleid een spel **minimaal met twee personen**. Een persoon leidt het spel en een ander observeert gericht wat de jongeren leren over het doel van het spel. Zo kun je na afloop de juiste vragen stellen om hen te laten leren van hun ervaring.
4. Ervaringsleren is goed bruikbaar bij **gymlessen**. Doe dan wel iets heel anders in een andere omgeving.
5. **Competitie** geeft meer actie, enthousiasme en dus ook meer aanknopingspunten voor reflectie. Laat bijvoorbeeld twee groepen een toren bouwen.
6. Maak het spel **niet vrijblijvend**. Lukt de opdracht niet, dan kun je het een week later nog eens overdoen. Zo leren jongeren bijvoorbeeld dat luisteren of doorzetten helpt.
7. Maak het spel **niet te groot**. Met stoeispellen of tikkertje kun je bijvoorbeeld prima ervaringen opdoen met samenwerken en communiceren. Inspiratie nodig? Kijk op: www.101werkvormen.nl.

Uitdagingen voor schoolse en bovenschoolse voorzieningen

"Er spelen nog wel eens vragen op in het dagelijkse werk, zoals wie heeft er nu de plicht om te zoeken naar een nieuwe school: het samenwerkingsverband, de 'oude' school of de voorziening?"

"Sinds het passend onderwijs signaleer ik niet alleen verzwaaring van de problematiek, maar ook grotere niveaoverschillen en meer internaliserende problematiek, zoals slachtoffers van pesten en PTSS."

"De schoolse en bovenschoolse voorzieningen blijken te werken met veel verschillende methodieken. Willen we hier meer eenheid en sturing in aanbrengeen?"

"Als jeugdhulp wordt opgeschaald dan zijn er eigenlijk nog steeds geen korte lijntjes bij ons."

"We krijgen als voorziening meer hulpvragen van docenten. We observeren nu daarom ook meer in de klas op school."

"We werken intensiever met elkaar samen doordat er een medewerker uit het jeugdteam/wijkteam betrokken is."

"Zwaardere problematiek van de leerlingen die in bovenschoolse voorzieningen terecht komen, vraagt erom dat je daarop kunt inspelen. Dat is soms nog best lastig."

"We kunnen als voorziening veel meer doen aan preventie, bijvoorbeeld door mee te kijken in de school of coaching van het docententeam."

"Scholen gebruiken de voorziening ook wel als time-out. Of dat nu zo'n goede ontwikkeling is?"

"Transfermoment van voorziening terug naar school is cruciaal. Daar zouden we meer aandacht aan moeten besteden. Echt persoonlijk de leerling daarbij begeleiden en zorgen voor een warme overdracht naar docenten toe."